

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
SOCIALINĖS POLITIKOS GRUPĖ
PAŽYMA
DĖL JUNGTINIŲ TAUTŲ NEĮGALIJŲ TEISIŲ KONVENCIJOS ĮGYVENDINIMO
ATASKAITOS PROJEKTO

2020-10-26 Nr. NV-2901

Vilnius

Teikėjas – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM).

Tikslas – pateikti Vyriausybei svarstyti Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos įgyvendinimo sujungtų II-III periodinių ataskaitų projektą.

Dabartinė situacija. Neįgaliųjų teisių konvencija (Konvencija), ratifikuota Seimo 2010 m., įpareigoja valstybes nares užtikrinti visų neįgaliųjų visapusišką ir lygiateisį naudojimąsi visomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis, taip pat skatinti pagarbą šių asmenų prigimtiniam orumui. Konvencijoje įtvirtinti neįgalių asmenų lygybės prieš įstatymą, laisvės bei saugumo, asmens neliečiamumo reikalavimai, laisvo judėjimo, pilietybės ir savarankiško gyvenimo teisės, teisė į sveikatą, darbą, užimtumą ir išsilavinimą, galimybė dalyvauti politiniame bei kultūriniame gyvenime.

Periodinės ataskaitos teikiamos JT Neįgaliųjų teisių komitetui (Komitetas) kas ketveri metai, sudarant galimybę teikti sujungtas ataskaitas. Pirminę ataskaitą Lietuva rengė 2012 m. (gynė 2016 m.).

Baigiamosiose išvadose dėl pirminės ataskaitos (Baigiamosios išvados) Komitetas pateikė rekomendacijas pateikti sujungtas II-III periodines ataskaitas iki 2020-09-18.

Esmė. Siūloma pritarti sujungtų II-III periodinių ataskaitų dėl Konvencijos įgyvendinimo ataskaitų projektui, kuriame pateikiama informacija apie 2016-2019 m. vykdytas priemones, įvertinus Komiteto Baigiamąsias išvadas.

Per atsiskaitomąjį laikotarpį atlikti pagrindiniai darbai:

- Panaikinta neįgaliosius diskriminuojanti nedarbingo asmens sąvoka, apibrėžti kiekvieno neįgalumo lygio požymiai ir jų nustatymo sąlygos.
- Optimizuotas specialiųjų poreikių ir jų lygio nustatymas, tikslinių kompensacijų specialiesiems poreikiams tenkinti skyrimas, mokėjimas ir kontrolė, kad kuo geriau būtų tenkinami individualūs asmenų su negalia poreikiai, į specialiųjų poreikių vertinimą įtrauktos savivaldybės.
- Priimti rinkimus reglamentuojančių įstatymų pakeitimai, kuriuose numatytas imperatyvus reikalavimas užtikrinti teisę balsuoti ir nesunkiai patekti į balsavimo patalpas neįgaliesiems, senyvo amžiaus rinkėjams. Nustatyta, kad balsavimo biuleteniai ir kita rinkimų medžiaga turi būti pritaikyta neįgaliųjų poreikiams.
- Statybos įstatyme ir kituose teisės aktuose įtvirtinta universalaus dizaino sąvoka bei šio principo privalomumas projektuojant pastatus ir aplinką, parengtas klausimynas ir rekomendacijos institucijoms dėl šio principo taikymo.
- Priimti Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos įstatymo pakeitimai, kuriais padidintas Lietuvos radijo ir televizijos programų prieinamumas regos ir klausos negalią turintiems asmenims.
- Priimti Lygių galimybių ir Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymų pakeitimai, kuriuose numatyta nepriklausoma Žmonių su negalia teisių stebėsenos komisija prie Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos, kurios pagrindinė funkcija – Konvencijos įgyvendinimo stebėseną.
- Priimti Baudžiamojo kodekso pakeitimai, kuriuose baudžiamoji atsakomybė numatyta už diskriminaciją dėl negalios, taip pat už šių asmenų diskriminacijos, smurto prieš juos kurstymą, neapykantos skatinimą.
- Civiliniame kodekse įtvirtinti nauji pagalbos priimant sprendimus teikimo ir išankstinio nurodymo teisiniai institutai, pakeisti fizinio asmens neveiknumo ir riboto veiknumo teisiniai institutai. Sudarytos prielaidos individualizuoti veiknumo ribojimo priemonės ir įtvirtinta, kad asmens veiknumas galėtų būti apribotas arba asmuo galėtų būti pripažintas neveiksniu tik tam tikrose srityse.
- Priimti Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo pakeitimai, kuriais nustatyta, kad antrinę teisinę pagalbą, neatsižvelgiant į turtą ir pajamas, turi teisę gauti asmenys, kuriuos prašoma pripažinti neveiksniais tam tikroje srityje, jų globos, pripažinimo veiksniu ar ribotai veiksniu ir pan.
- Organizuojami mokymai apie neįgaliųjų teises teisėjams, prokurorams, policijos ir kalėjimų personalui. Į aukštojo mokslo programas, susijusias su neįgaliųjų poreikiais ir teisėmis, įtraukti nauji dalykai.

- Priimti Socialinių įmonių įstatymo ir Užimtumo įstatymo pakeitimai, kuriais nustatytos naujos darbo rinkos paslaugos neįgaliesiems (įdarbinimas su pagalba, lydimoji pagalba įsidarbinus ir kt.), numatytos priemonės, skatinančios sunkiausių negalią turinčių asmenų įdarbinimą socialinėse įmonėse.
- Vykdoma deinstitutionalizacija, kuria siekiama nuo institucinės globos pereiti prie paslaugų neįgaliesiems su proto ar psichikos sutrikimais bendruomenėje. Į minėtą procesą įtraukti NVO atstovai, išbandytos ir reglamentuotos naujos paslaugos bendruomenėje (pvz.: apsaugoto būsto, asmeninio asistento, įdarbinimo su pagalba, laikino atokvėpio ir kt.), organizuoti mokymai. Siekiant keisti visuomenės nuostatas, rengtos diskusijos ir nacionalinės konferencijos, laidos televizijoje, sukurtos socialinės reklamos. Pagal nepriklausomų ekspertų parengtus individualius pagalbos globos namų gyventojams planus, parengti pertvarkomų globos institucijų planai, regionų investiciniai projektai.
- Priimti teisės aktai, pagal kuriuos nuo 2030 m. suaugusiems asmenims su negalia institucinė globa negali būti pradedama naujai teikti socialinės globos namuose. Nuo 2030 metų vaikams su negalia ilgalaikė socialinė globa negali būti teikiama vaikų su negalia socialinės globos namuose. Be to, pakeisti valstybinių socialinių globos institucijų nuostatai, nustatantys, kad nuo 2019 m. į socialinės globos namus priimami tik tie asmenys, kuriems nustatyti specialieji nuolatinės slaugos ar priežiūros poreikiai.
- Priimti Vaiko teisių pagrindų įstatymo pakeitimai, kuriais numatyta neįgalaus vaiko teisė lygiai su kitais vaikais įgyvendinti visas žmogaus teises ir laisves bei gauti kompleksiskai teikiamą pagalbą. Rengiami pozityvios tėvystės mokymai, teikiamos mediacijos paslaugos, psichosocialinė pagalba, būstas ir gyvenamoji aplinka pritaikomi šeimai, auginančiai neįgalų vaiką, vaikai aprūpinami komunikacijos techninės pagalbos priemonėmis, parengtas Pagalbos vaikams, kuriems diagnozuotas autizmas ar kitas raidos sutrikimas, veiksmų planas ir kt.
- Siekiant mažinti vaikų skurdą įteisinta universali išmoka vaikui. Papildomai išmoka vaikui skiriama nepasiturinčioms šeimoms ir šeimoms, kurios augina tris ar daugiau vaikų, neįgalius vaikus.
- Priimti Švietimo įstatymo pakeitimai, kuriais atsisakyta diskriminuojančių nuostatų specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių atžvilgiu, kuriomis buvo leidžiama mokykloms, dėl objektyvių priežasčių negalinčioms mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymo poreikių, užtikrinti švietimo pagalbos, siūlyti kitą mokyklą, įteisintas įtraukties švietime principas ir kt.
- Pagerintas duomenų apie asmenis su negalia rinkimas pagal amžiaus grupę, lytį, vietovę (kaimo ir miesto), specialiuosius poreikius.
- Lieka iš dalies neįgyvendinta Baigiamoji išvada dėl pagalbos priimant sprendimus modelio sukūrimo. Šiuo klausimu suburta tarpžinybinė darbo grupė, rengianti pagalbos priimant sprendimus modelį. Pagalbos priimant sprendimus modelis išbandomas praktikoje įgyvendinant deinstitutionalizaciją.
- Vis dar išlieka aktuali nepakankamų sąlygų asmenims gyventi savarankiškai sudarymo ir jų įtraukimo į bendruomenę, mažo užimtumo, nepakankamo viešųjų pastatų ir transporto, interneto svetainių bei mobiliųjų programų pritaikymo ir nepakankamos aplinkos pritaikymo stebėsenos problemos.

Vyriausybės pasitarimo protokolinio sprendimo projektu (teikiamas kartu su ataskaitų projektu) siūloma pritarti pateiktoms ataskaitoms ir pavesti SADM organizuoti ataskaitų vertimą į anglų kalbą, vertimą pateikti Vyriausybės kanceliarijai autentiškumui patvirtinti, o po patvirtinimo Užsienio reikalų ministerijai – nustatyta tvarka pateikti ataskaitas Komitetui.

Derinimas. Ataskaitų projektą rengė socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu sudaryta darbo grupė. Ataskaitų projektas derintas (į gautas pastabas atsižvelgta) su Sveikatos apsaugos, Švietimo, mokslo ir sporto, Teisingumo, Vidaus reikalų, Užsienio reikalų, Susisiekimo, Aplinkos, Ekonomikos ir inovacijų, Kultūros ministerijomis, Lietuvos statistikos departamentu, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba, Informacinės visuomenės plėtros komitetu, Vyriausiąja rinkimų komisija, Lietuvos savivaldybių asociacija, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, Užimtumo tarnyba, Neįgaliųjų reikalų departamentu (buvo prašoma pateikti išvadą, suderintą su neįgaliuosius atstovaujančiomis organizacijomis). Ataskaitų projektas pristatytas ir aptartas Neįgaliųjų reikalų taryboje.

Projektas patikslintas pagal Vyriausybės kanceliarijos 2020-10-12 raštu Nr. S-4241 pateiktas pastabas.

Dalykinio vertinimo išvada.

Siūlome klausimą svarstyti Vyriausybės pasitarime.

Socialinės politikos grupės patarėja
tel. 8 706 63853, el.p. daiva.buivydaite@lr.lt

Daiva Buivydaite-Garbštienė